

Copyright © 2020 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Ağustos 2020 • 8(21) • 47-69

ISSN 2147-8473

Sermaye Biçimi Olarak Mekânsal Sermaye ve Yükseköğretim Mezunu Gençlerin Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: İstanbul/Gazi Mahallesi Örneği*

*Büşra Turan Tüylüoğlu***

*Murat Şentürk****

Öz

Bu çalışmada Gazi Mahallesi'nde yaşayan ya da çocukluk ve erken gençlik yıllarında bu mahallede yaşamış olan yükseköğretim mezunu gençlerin mekânsal deneyimleri ele alınmış, söz konusu bu gençlerin kentle kurdukları ilişki eğitim süreçleri ekseninde anlaşılmasına çalışılmıştır. Bunun için gençlerin eğitim hayatları boyunca devam ettikleri okulların kentteki yerleşimlerinin bu gençlerin deneyimleri üzerinde nasıl konumlandığı irdelenmiş, böylelikle eğitimin mekânsal boyutu sorgulanmıştır. Bu kapsamda nitel araştırma yöntemi kullanılarak fenomenolojik bir desenden hareket edilmiştir. Bu çerçevede yaşları yirmi üç ile yirmi dokuz arasında değişen 13 kişi ile yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Veriler Atlas.ti programı kullanılarak yorumlayıcı fenomenolojik analize tabi tutulmuştur. Buna göre katılımcıların mekânsal pratiklerinin şekillenmesinde eğitim aldıkları okulun kentsel konumunun rol oynadığı görülmüştür. Bunun aynı zamanda katılımcıların mekânsal beğeni yargılarını da şekillendiren bir mekanizmaya işaret ettiği anlaşılmıştır. Bu anlamda katılımcıların yaşadığı mekânsal aidiyet ve bunun neden olduğu sosyal ve kültürel mesafe sorunları da ele alınmış, bu durumun eğitim yoluyla sağlanan hareketlilik sayesinde aşılabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal Sermaye, Mekânsal Pratik, Mekânsal Deneyim, Gençlik

* Bu makale sorumlu yazarın ikinci yazar danışmanlığında 2017 yılında tamamladığı tezden hareketle hazırlanmıştır. Tam künye: "Turan, B. (2017). Gazi Mahallesi'nde Yaşayan Gençlerin Mekânsal Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü."

** Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Kırklareli, busraturan@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8085-027X

*** Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, İstanbul, murat.senturk@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9628-6300

Abstract

This study discusses the spatial experiences of young people who lived in Istanbul's Gazi District during their childhood and early adolescence. We have attempted to understand the relationship that these young people have with the city through the lens of education processes. By examining how the physical location of the schools that these young individuals attended impacts their experiences in the city, we have questioned the spatial dimension of education. Due to the study's qualitative nature, we employed a phenomenological pattern while developing a semi-structured interview form that was then executed with 13 people between the ages of twenty-three and twenty-nine. Atlas.ti was used to carry out an interpretive phenomenological analysis. The results reveal that schools' urban location affected participants' spatial practices, implying a mechanism that shapes participants' spatial preferences. We also discussed problems pertaining to spatial belonging and social and cultural distance experienced by the participants. The study concludes finding that the mobility provided by education can help young individuals overcome this predicament.

Keywords: Spatial Capital, Spatial Practice, Spatial Experience, Youth

Giriş

Sosyal bilim alanında kent, mekân ve gençlik ekseninde yapılmış hatırı sayılır çalışmadan bahsetmek (Ayar, 2017) mümkünse de mekânsal sermaye meselesini ele alan bir çalışmadan bahsetmek mümkün değildir. Nitekim mekânsal sermaye kavramı Türkiye sosyal bilim literatüründe henüz yalnızca birkaç çalışmada (Turut & Özgür, 2018; Uştuk, 2019) bahsi geçen, oldukça yeni bir kavramdır. Bu çalışmada kent, mekân, gençlik üçgeni eğitim süreçleri ekseninde ve mekânsal sermayeye odaklanılarak ele alınacaktır.

Gençlerin kentsel mekânsal deneyimleri¹ ile eğitim süreçleri arasındaki ilişkiyi sorgulama amacı taşıyan bu çalışma, Gazi Mahallesi olarak bilinen ve mahalle düzeyindeki dört idari birimi içine alan² yerleşim bölgesinde gerçekleştirilmiştir. İstanbul Sultangazi ilçesi sınırları içerisinde yer alan Gazi Mahallesi, geçmiş sosyoekonomik koşullarıyla (Pérouse, 2014) kıyaslandığında³ pek çok gelişmenin kaydedildiği bir bölgedir. Buna karşın mahallenin hâlen sosyokültürel imkânlar açısından yeterli donanıma sahip olmadığı görülmektedir.

- 1 Çalışmada mekânsal deneyim ve mekânsal pratik ifadelerine yer verilmiştir. Mekânsal deneyim katılımcıların mekâna ilişkin birikimlerini ifade ederken mekânsal pratik alışkanlığa dönüşmüş uygulamalarını ifade etmektedir.
- 2 Bazı kaynaklar "Gazi'nin kuzeybatı komşusu olan ve 1995 Mart'ındaki olaylar sırasında ilan edilen sokağa çıkma yasağının kapsamında yer alan Esentepe'yi" (Pérouse, 2014) Gazi Mahallesi'ne dahil etmekteyse de bu çalışmada Gazi Mahallesi; 75. Yıl Mahallesi, Gazi Mahallesi, Yunus Emre Mahallesi, Zübeyde Hanım Mahallesi olmak üzere dört idari birimin toplamı olarak ele alınmıştır.
- 3 Gazi Mahallesi'nin bir yerleşim bölgesi olarak kullanılmaya başlanmasından 2000'li yıllara kadar pek çok açıdan nasıl bir gelişme sürecinden geçtiğiyle ilgili ayrıntılı bilgi için Fransız araştırmacı Pérouse'un *İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri* kitabından yararlanılabilir.

Bu durum, mahallenin kendine özgü birtakım sosyolojik özelliklere sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Gazi Mahallesi'nin sahip olduğu görece düşük sosyokültürel ve mekânsal profil ile hem fiziksel hem de sosyolojik anlamda sınırları çizilebilen niteliği, onu, kent yaşamının sunduğu (ve sunmadığı) imkânların değerlendirilebilmesi için önemli bir örneklik kılmaktadır. Gazi Mahallesi'ni tarihsel ve toplumsal anlamda kendine özgü kılan olayların ve durumların dışında mahalle; baraj, ormanlık alan, mezarlık, taş ocakları ve çevreyolu ile çevrenmekte ve dolayısıyla “mekânsal bir bütünlük” (Turan, 2017, s. 48) de kazanmaktadır. Onun bu özellikleri kısmen yalıtılmış bir toplumsallıkla anılmasına neden olmuştur. Mahallenin kendine özgü pek çok sosyolojik, politik ve mekânsal özelliklere sahip olması onun daha iyi anlaşılması için bir gerekçe oluşturmaktadır. Buradan hareketle gerçekleştirilen bu çalışmada Gazi Mahallesi'nde yaşayan ya da uzun yıllar yaşamış olan gençlerin kentsel mekânsal deneyimleri, eğitim süreçleri temelinde incelenmiş; böylece esasen devam edilen okulların kentteki konumlarının gençlerin deneyimleri üzerinde belirleyici bir rolünün olup olmadığı ve varsa bunun nasıl gerçekleştiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Böyle bir konunun araştırıldığı bu çalışmada bir “kentsel çevre bölgesi” (Ergur, Yücel, Meissonnier, Pérouse ve Doğuç, 2009, s. 8) olarak Gazi Mahallesi'nin tercih edilmiş olması ayrıca anlamlıdır. Zira Gazi Mahallesi kent merkezine olan fiziksel uzaklığının yanı sıra kent merkezinin genel sosyolojisine de uzak bir niteliğe sahiptir. Bu anlamda Gazi Mahallesi bir “kentsel uzantı” (Turan, 2017, s. 5) olarak da nitelenebilir. Bu çalışmada bir kentsel çevre bölgesi ya da kentsel uzantı olarak tanımlanabilecek bir yerleşim bölgesinin sunduğu imkanların, yetişme süreçlerinde devam edilen okul mekânları ile ilişkisi sorgulanacaktır. Bu noktada sermaye kavramı üzerinde durmak ve ardından Bourdieu'nün “birbirinden ayrıştırılmaz” (Koytak, 2012, s. 86) nitelikteki temel kavramlarından bahsetmek faydalı olacaktır.

Sermaye

Sermaye kavramının yalnızca iktisadi yönüyle ele alınması, toplumsal olanın anlaşılması amacı güdülüyorsa eksik olacaktır. Nitekim Bourdieu ekonomik sermaye dışında üç sermaye türü daha tanımlamıştır. Bunlar kültürel sermaye, sosyal sermaye ve sembolik sermaye türleridir. Ekonomik sermaye paraya ve mülke dayanırken kültürel sermaye “eğitim de dahil olmak üzere kültürel mallara ve hizmetlere”, sosyal sermaye “tanışıklıklara ve ilişki ağlarına”, sembolik sermaye ise “meşruluğa” dayanmaktadır (Swartz, 2011, s. 110). Buna göre kültürel sermaye de sembolik sermaye de tıpkı ekonomik sermaye gibi toplumsal konumları belirlemekte ve yeniden üretmektedir (Bilgin, 2003). Sembolik sermaye ise bu toplumsal konumların meşruiyetini üretmekte ve beslemektedir.

Her bir sermaye türü bir başka türe dönüşebilmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2013, s. 83-84). Bu dönüşüm iki şekilde gerçekleşebilmektedir. Sermaye türleri arasındaki dönüşümün ilk yolu nesiller arasında gerçekleşen dönüşümdür. Bir nesil kendilerinde

bulunan bir ya da birden fazla sermaye türünü kendinden sonraki nesile ya da nesillere aktarabilmektedir. Örnek vermek gerekirse bir aile ekonomik sermayeleri ve sosyal sermayeleri vasıtasıyla çocuklarının iyi bir eğitim almasını temin edebilir. İyi bir eğitim ise bu çocuğun kültürel sermaye edinmesi anlamına gelecek ve sermaye türleri arasında nesiller arası bir dönüşüm gerçekleşmiş olacaktır. Sermaye türleri arasındaki dönüşümün ikinci yolu ise direkt olarak gerçekleşmektedir. Kişiler veya gruplar kendilerinde bulunan herhangi bir sermaye türünü birtakım toplumsal araçlar yardımıyla herhangi bir başka türe dönüştürebilmektedir (Calhoun, 2007, s. 106-107).

Bourdieu'nün farklı sermaye türleri tanımlamasının önemli bir boyutu daha vardır. O, sermaye türlerinin yalnızca bu dört türle sınırlı kaldığı/kalacağı iddiasında değildir. Her bir alanın kendine özgü sermaye türü/türleri olabileceği anlamına gelen açık bir kapı söz konusudur. Nitekim her alan için özgül sermaye türlerinden bahsedilebilir. Bu, her bir alanda etkin olan niteliklerin farklılaşabilmesinden ileri gelmektedir. "Alanı kurmak için orada etkili olacak sermaye biçimlerini tanımak, bu özgül sermaye biçimlerini kurmak için de alanın özgül mantığını tanımak gerekir" (Bourdieu ve Wacquant, 2013, s. 93-94).

Alan

Bourdieu'nün temel kavramlarından biri olan alan modern dünyadaki toplumsal mecraları anlatmaktadır. Buna göre alanlar yapıcı benzeşmekle beraber nispeten özerk ve habitusun eylemde bulunduğu toplumsal zeminlerdir (Swartz, 2011, s. 22). "Bir alan, hiç kimsenin icat etmediği, hayal edilebilecek bütün oyunlardan daha akışkan ve karmaşık bir oyundur" (Bourdieu ve Wacquant, 2013, s. 89). Öyle ki alan, sınırları a priori belirlenebilecek bir mecra değil ancak ampirik çıkarımlarla tanımlanabilecek bir mecradır (Bourdieu ve Wacquant, 2013, s. 84-85). Bu sınırlar sözü edilmiş ya da kaleme alınmış sınırlar değil, örtülü olarak kabul edilmiş sınırlardır (Kaya, 2007, s. 408-409).

Habitus

Sermaye türlerinden ve alandan sonra Bourdieu'nün kuramının bir başka temel kavramı olan habitustan bahsetmek gerekmektedir. Bourdieu belki de en temel kavramı olan habitus için çeşitli tanımlamalar kullanmıştır. Bunlar arasında "kültürel bilinçdışı", "temel, derinlemesine içselleştirilmiş büyük örüntüler", "zihinsel ve bedensel algı, beğeni ve eylem şemaları", "düzenli doğaçlamaların üretici ilkesi" gibi ifadeler yer almaktadır (Swartz, 2011, s. 144-145). Bourdieu habitus kavramını oluştururken Panofsky'ye ait olan "zihinsel alışkanlık" ve "alışkanlık oluşturucu güç" düşüncesini ödünç almıştır. Buna göre habitus, eylemin gerçekleşmesinde belirleyiciliği olan "yapılandırıcı bir yapıdır" (Swartz, 2011, s. 146). Habitusun etkin olduğu tek süreç eylemlerin gerçekleşmesi süreci de değildir. O, eylemlerin algılanması süreçlerinde de aktif bir rol üstlenmektedir (Bourdieu, 2015, s. 255).

Habitus birtakım toplumsal koşulların içselleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan, içinde bulunulan alanda az ya da çok eyleme dönüşme şansı yakalayan yatkinlikler sistemidir (Bourdieu ve Wacquant, 2013, s. 118-119). Yatkinlik kelimesi Bourdieu'nün kuramındaki iki temel unsura atıfta bulunması dolayısıyla kritik bir önemdedir. Bourdieu için önemli olan bu iki unsur yapı ve eğilimdir. Habitus “dışsal yapıların içselleştirildiği ilk sosyalleşme deneyimlerinin ürünüdür.” Eyleyicinin içinden geçtiği sosyalizasyon süreçlerinde, içinde bulunulan toplumsal grubun sınırlarını belirleyen içsel yatkinlikler şekillenir. Bu, eylemin birtakım “yapısal sınırlar” içerisinde gerçekleştiği ve algıların, hayallerin, pratiklerin bu sınırlar içerisinde ortaya çıktığı anlamına gelir. Buna göre habitus hem yapılanmış hem de yapılandırıcı bir içsel sisteme karşılık gelmektedir (Swartz, 2011, s. 147). Buna göre herhangi bir kişinin yatkinlikleri, bu kişinin toplumsal konumunun bir ürünü olarak şekillenmektedir. Bu yatkinlikler, söz konusu kişinin içerisinde bulunduğu toplumsallığa bağlıdır. Kişinin içinde bulunduğu toplumsallık, içsel mekanizmalara etki ederek toplumsal eylem, beğeniler, zevkler ve hatta duygular üzerinde belirleyici bir rol üstlenir. Bu aynı ya da en azından benzer toplumsal konumlardaki eyleyicilerin birbirine benzer pratikler, beğeniler, zevkler, duygular ve algılar taşıdığı anlamına geldiği gibi toplumsal konumlar farklılaştıkça pratiklerin, beğenilerin, zevklerin, duyguların ve algıların uzaklaştığı anlamına da gelmektedir.

Kültürel Yeniden Üretim

Bourdieu'nün bu çalışma için anlamlı olan temel kavramlarından bir başkası ise kültürel yeniden üretimdir. Bourdieu'ye göre toplumsal eşitsizlikler eğitim sistemi vasıtasıyla meşrulaştırılmakta ve dahi gelecek nesillere aktarılarak yeniden üretilmektedir (Borlandi, Boudon, Cherkaoui ve Valade, 2011). Kültürel yeniden üretim kavramı “okulların, öteki toplumsal kurumlarla birlikte, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleri kuşaktan kuşağa aktararak sürdürmeye yardım etme yollarını” ima etmektedir. Bu anlamda okullar bir “gizli müfredat” sahiptirler. Bu müfredat ile okullar alışkanlıkları, tutumları ve değerleri belirleyerek daha önceden şekillenmiş kültürel farklılıkları güçlendirmektedir. Kimi çocuk için avantaj olabilen bu durum kimileri içinse dezavantaj oluşturabilmektedir. Bu kavram özellikle işçi sınıfı çocuklarının daha üst sınıftan gelen çocuklara nispeten okuldaki hayatlarında daha yoğun düzeyde kültürel çatışmayla karşı karşıya kalacaklarını, gizli müfredat dolayısıyla aşmakta görece zorlanacakları engellerle karşılaşacaklarını ifade etmektedir (Giddens, 2005, s. 509). Buna göre eğitim sistemi, sistemin işleyişindeki nesnel gerçekliğin üzerini nesnel olarak örterek düzeni yeniden üretmektedir ve onun ideolojik meşruiyetini üretme eğilimindedir (Bourdieu & Passeron, 2015, s. 255). Nitekim bu çalışmada, bir yönüyle, eğitim sisteminin yeniden üretim mekanizmaları mekânsal açıdan irdelenecektir.

Mekansal Sermaye

Gazi Mahallesi'nde yaşayan ya da uzun yıllar yaşamış olan gençlerin kentsel mekânsal deneyimlerinin, eğitim süreçleri temelinde incelendiği; böylece esasen devam edilen okulların kentteki konumlarının gençlerin deneyimleri üzerinde belirleyici bir rolünün olup olmadığının ve varsa bunun nasıl gerçekleştiğinin anlaşılmasına çalışıldığı bu çalışmada farklı türdeki sermaye biçimleri, pratiklerden beğenilere pek çok fenomen üzerinde belirleyiciliği olan habitus ve kültürel farklılıkları pekiştiren kültürel yeniden üretim kavramları oldukça işlevseldir. Bu bağlamda “kentsel çevre bölgesi” ya da “kentsel uzantı” olarak Gazi Mahallesi'nin sunduğu *imkanlar* sermaye türleri ile ilişkilendirilecek, yetiştirme süreçlerinde devam edilen okul mekânlarının habitus ve kültürel yeniden üretim kavramlarıyla ilişkisi irdelenerek *mekânsal sermaye* kavramı sorgulanacaktır.

Bu makalenin odak noktalarından olan mekânsal sermaye kavramı şehir planlaması, mimarlık ya da coğrafya gibi alanlardaki İngilizce literatüre görece yeni bir kavram olarak girmiş olan *spatial capital (mekânsal sermaye)*⁴ kavramıyla önemli kesişim noktaları içermektedir. Buna göre *mekânsal sermaye*, nesnel maddi koşullar ve öznel sosyokültürel koşulların birleşiminden ortaya çıkan bireysel olarak içselleştirilebilir bir kentsel kaynak türü (Apaolaza, ve diğerleri, 2016) olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda kapasiteye, deneyime, kullanım olanaklarına ve kentsel elverişliliğe ilişkin (Apaolaza ve Blanco, 2015) bir kavram olarak kullanılan *mekânsal sermaye*, Bourdieu'nün kavram setinin yanı sıra mekânsal harekete, hareketlilik potansiyeline ve mobil olma kapasitesine vurgu yapan bir kavram olarak pek çok araştırmacı tarafından önerilmiş ve yerleşim yeri, ulaşım araçları, yakınlık/uzaklık, erişilebilirlik ve bunun gibi bileşenlerle ölçülebilir bir kaynak türü olarak tanımlanmıştır (Huang, Yang, ve Liu, 2018). Bir bölgenin birikmiş varlıklarına ve kapasitesine dayanan (Frenkel ve Porat, 2017) *mekânsal sermaye*yi dünya çapında ucuz ve standartlaştırılmış yollarla ölçmeyi amaçlayan (Sen ve Quercia, 2018) çalışmalar da söz konusudur. Bu açıdan *mekânsal sermaye* kavramının, araştırmacılara ve şehir plancılarına kentsel planlamanın sosyal performansla ilgili etkilerini değerlendirmek için yeni bir yol sağladığı ileri sürülmüştür (Marcus, 2010). Ayrıca kavramın yalnızca mekânsal değil sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçların da gömülü olduğu karmaşık bir matriks olarak görülebileceği de (Tan, Song, Akhmat, ve Hussain, 2014) söylenmiştir.

Kavramın mekândaki toplumsal konumlanmanın etkileşimi üzerine odaklanarak, dezavantajın birleştirici niteliğini ve çevresel determinizmin sınırlarını vurguladığı da belirtilmiştir. Buna göre *mekânsal sermaye* kavramı Bourdieu'nün alanlar fikrine dair bir arka plan da barındırmakta; bir alandaki avantajın bir başka alandaki avantajı ya da bir alandaki dezavantajın bir başka alandaki dezavantajı beslediği fikrini içermektedir

4 Metnin bundan sonraki kısmında spatial capital kavramı, mekânsal sermaye olarak kullanılacaktır.

(Mace, 2017). *Mekânsal sermaye* kavramı Bourdieu'nün tanımladığı diğer sermaye türlerine benzer şekilde toplumsal eşitsizliği yansıttığı gibi yaşamın mekânsal yönlerinin farklı kullanım derecelerine de atıf yapmaktadır. Bu anlamda *mekânsal sermaye*, sosyal farklılaşmanın unsurlarından biridir ve diğer sermaye türlerine dönüştürülebilir (Rerat ve Lees, 2011). *Mekânsal sermaye* somut mekânın söz konusu olduğu bir alana ait olan sembolik sermaye türü şeklinde de tanımlanmıştır (Centner, 2008).

Levy (1994'ten akt. Rerat, 2018) *mekânsal sermayenin* iki bileşeninden bahsetmektedir: konum (*position*) sermayesi ve durum (*situation*) sermayesi. Konum sermayesi bir yerle ve onun mekânsal varlıkları ile ilgilidir. Bu sermaye türü özellikle mekânın nadir bir mal olarak benzeşebildiği ve rekabetin bir nesnesi olabildiği kentsel bir bölgede yerleşmenin önemini göstermektedir. Durum sermayesi ise bir bireyin mesafeleri ortadan kaldırmadan ve fakat onları yöneterek, her türlü hareketlilik aracılığıyla özelleştirdiği bir bölgeyle ilgilidir. Hareketlilik, konum sermayesindeki eksikliği hafifletmenin ya da telafi etmenin bir yolu olması dolayısıyla ayrıca önemlidir.

Bu çalışmada *mekânsal sermaye* kavramı, bazı sembolik olgulardan beslenmek üzere bir çeşit kültürel sermaye türü anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Kavramın bu şekliyle *mekânsal sermayenin* bir boyutu olduğunu düşünmek mümkündür. *Mekânsal sermaye kavramının* Gazi Mahallesi özelinde ele alınmasının mahallenin sosyolojik olarak anlaşılması açısından bütünlüklü bir yaklaşım tarzı sunabileceği varsayımından hareketle sonuç bölümünde böyle bir kavramsallaştırmaya gidilmiştir. Buna göre Gazi Mahallesi bir mekân olarak ele alınarak sahip olduğu kentsel kaynakların, katılımcıların mekânsal deneyimleriyle nasıl bir ilişkisi olduğu anlaşılmasına çalışılacaktır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Çalışmada nitel yöntem kullanılarak fenomenolojik yaklaşımla saha araştırması gerçekleştirilmiş, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniğiyle veri toplanmıştır. Derinlemesine mülakat tekniği araştırılan konuyu tüm boyutlarıyla kapsayan sorular sorulmasına ve böylece detaylı yanıtlar alınmasına; katılımcının duygu, bilgi, deneyim ve gözlemlerine ulaşma imkânı vermesi (Tekin, 2006, s. 101) nedeniyle tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlarda hâlen Gazi Mahallesi'nde yaşamakta olan veya çocukluk ve erken gençlik dönemlerinde burada yaşamış olan, ayrıca en az ön lisans düzeyindeki bir öğretim programını tamamlamış olan gençlerle görüşülmüştür. Aynı zamanda mahallenin gerçekliğini kavrama noktasında aydınlatıcı olacağı düşünülerek mahalle⁵ muhtarlarıyla ve sakinleriyle görüşülmüş, saha

5 Burada mahalle ile kastedilen bir semt olarak Gazi Mahallesi'ni oluşturan dört idari birimin her biridir.

gözlemleri yapılmış, çevrimiçi kaynaklardan yararlanılmıştır. Elde edilen veriler aracılığıyla katılımcı gençlerin mekânsal deneyimleri sosyolojik bir bakış açısıyla yorumlanmıştır. Ayrıca bu deneyimlerin eğitim yılları boyunca nasıl değiştiği incelenmiş, eğitim alınan okulların kentteki konumlarının bundaki rolü araştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada toplam 13 genç ile görüşülmüştür. Yaşları 23 ile 29 arasında değişen bu gençlerin sekizi kadın, beşi erkektir. Çalışma grubu oluşturulurken katılımcıların erken çocukluk yıllarından itibaren Gazi Mahallesi'nde yaşamış ya da yaşıyor olmalarına ve eğitimlerinin tamamını İstanbul'daki okullarda almış olmalarına özen gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Bazı Bilgiler

İsim ⁶	Cinsiyet	Doğum Yılı	Doğum Yeri	Eğitim Durumu	Gazi Mahallesi'ne Geliş Yaşı
Selma	Kadın	1994	Aksaray	Ön lisans mezunu açık öğretimden lisans eğitimine devam ediyor	15
Eylül	Kadın	1993	İstanbul, Fatih	Ön lisans mezunu	0 ⁷
Zehra	Kadın	1988	Malatya	Lisans mezunu	5
Kaya	Erkek	1990	İstanbul, Gazi Mahallesi	Ön lisans mezunu ayrıca bir üniversitede bir yıllık meslek eğitimi almış	0

6 Etik kaygılar dolayısıyla katılımcıların gerçek isimlerine yer verilmemiş, araştırmacı tarafından belirlenen takma isimler kullanılmıştır.

7 0 (sıfır) katılımcının doğumundan itibaren Gazi Mahallesi'nde yaşadığını ifade etmektedir.

Sırma	Kadın	1993	İstanbul, Şişli	Lisans mezunu (Çift ana dal)	5
Melek	Kadın	1991	Mardin	Lisans mezunu	22
Murathan	Erkek	1989	İstanbul, Bakırköy	Lisans mezunu	0
Yeşim	Kadın	1990	İstanbul, Fatih	Yüksek lisans öğrencisi	0
Berk	Erkek	1990	İstanbul, Gazi Mahallesi	Yüksek lisans öğrencisi	0
Çiçek	Kadın	1993	İstanbul, Fatih	Ön lisans mezunu	0
Enes	Erkek	1993	İstanbul, Fatih	Yüksek lisans öğrencisi	0
Nihan	Kadın	1990	İstanbul, Eyüp	Ön lisans mezunu, halen ikinci bir ön lisans programına devam ediyor	0
Burak	Erkek	1990	İstanbul, Esenler	Yüksek lisans mezunu	5

Çalışma grubu kartopu tekniğiyle oluşturulmuş, bu aşamada mahalle sakinlerinin yardımına başvurulmuştur. Bu noktada hemen hemen hiçbir katılımcının araştırma için

uygun⁸ niteliklere sahip bir başka katılımcıya yönlendirme yapamamış olması önemli bir saha gözlemini oluşturmaktadır. Çalışma grubunda kendiliğinden etnik ve mezhepsel bir çeşitlilik oluşmuştur. Araştırmanın Gazi Mahallesi'nde yapıldığı düşünüldüğünde bu çeşitlilik için özellikle uğraşılmamış olması anlamlı bir sonuç ortaya koymaktadır. Zira bu, Gazi Mahallesi'ndeki çeşitliğin doğalında çalışma grubuna yansımaları sağlamıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplanması amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Formun hazırlanması aşamasında mahalle sakinleri ve muhtarlarla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerle revize edilen forma, uzman görüşü alınarak saha öncesi nihai hali verilmiştir. Pilot görüşmeler yapılmış ve mülakat formu son kez gözden geçirilmiştir. Mülakatlar gerçekleştirilirken ihtiyaç duyulması durumunda form üzerinde değişikliklere gidilmiş, sonraki mülakatlar böylece gerçekleştirilmiştir.

Mülakatlar esnasında katılımcılar için hatırlatıcı olacağı düşünülerek İstanbul ve Gazi Mahallesi haritalarından yararlanılmıştır. Bunun için tüm katılımcılara birer tane İstanbul ve Gazi Mahallesi haritası verilmiş, bir kalem yardımıyla deneyimledikleri mekânlara işaret koymaları ve bu deneyimlerini kısaca anlatmaları talep edilmiştir. Deneyimledikleri mekânlara ilişkin sorular ilkokul döneminden başlanarak sırasıyla üniversite dönemine doğru ve nihayetinde güncel deneyimlere ilişkin olmak üzere zamansal bir sıralamayla sorulmuştur. Bu şekilde katılımcıların bu dönemlerdeki deneyimleri ayrı ayrı anlaşılmasına çalışılmış ve bu deneyimlerdeki değişikliklerin izlediği yol araştırılmıştır. Katılımcıların haritalar üzerine koyduğu işaretlerden analiz aşamasında doğrudan yararlanılmamış, bunlar daha ziyade mülakatlar sırasında gerekli veriyi azami verimle toplayabilme amacıyla kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

2017 yılının ilk aylarında gerçekleştirilen saha araştırması kapsamındaki mülakatların üçü Gazi Mahallesi'ndeki kafelerde, biri söz konusu katılımcının Gazi Mahallesi'ndeki iş yerinde, üçü katılımcıların kendi evlerinde, biri katılımcının Gazi Mahallesi'ndeki bir komşusunun evinde, ikisi Taksim'de yer alan iki ayrı kafede, kalan üçü katılımcıların evlerine ya da iş yerlerine yakın mesafedeki kamusal mekânlarda yapılmıştır. Oldukça samimi bir şekilde gerçekleştirilen mülakatların en kısası otuz altı, en uzununu yüz dakika sürmüştür. Ortalama mülakat süresi ise yetmiş dakikadır.

8 Katılımcıların yönlendirme yapamamasına neden olan en zorlayıcı nitelik İstanbul'daki bir üniversiteye gitmiş olma koşulu olmuştur. Kendileri Gazi Mahallesi'nde büyümüş olup üniversite eğitimini tamamlamış olan katılımcıların kendilerine benzer şekilde bu mahallede büyümüş ve bir yüksek öğretim programını tamamlamış herhangi bir genç tanımayan olmaları Bourdieu'nün sosyal sermaye kavramı düşünüldüğünde ayrıca anlamlıdır.

Veri Analizi

Mülakatların tamamlanmasının ardından deşifre edilen ses kayıtları ve saha araştırması sırasında yapılan gözlemlere ilişkin notlar bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiştir. Elde edilen yazılı dokümanlar Atlas.ti programı kullanılarak yorumlayıcı fenomenolojik analize tabi tutulmuştur. Analiz sürecinde öne çıkan temalar belirlenmiş, bu temalara ilişkin kodlar ayrıntılı incelenerek alt temalar oluşturulmuş ve yazım aşamasına geçilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde bulgular paylaşılmış, katılımcıların kentteki mekânsal deneyimleri eğitim dönemleri göz önünde bulundurularak ele alınmıştır. Bunu yaparken katılımcıların söz konusu dönemde nerede eğitim aldıkları üzerinde özellikle durulmuştur. Böylelikle kentsel mekânsal pratiklerle okul mekânları⁹ arasında nasıl bir ilişki olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun için öncelikle katılımcıların mekânsal deneyimleri eğitim süreçleri esas alınarak incelenmiş, daha sonra güncel mekânsal pratikleri ele alınmış, son olarak ise eğitimin katılımcılar için mekânsal düzeyde nasıl araçsallaştığı üzerinde durulmuştur.

Mekânsal Deneyimler: Eğitimle Biçimlenen Mekânsal Pratikler

Katılımcıların mekânsal deneyimleri incelenirken ilkokul döneminden başlamak gerekirse, bu dönemde katılımcıların kentsel deneyimleri temel olarak “sokaklarda” toplanmıştır. Katılımcıların hemen hemen hepsi tüm sokak oyunlarını oynamış, bu dönemi sokak oyunları oynayarak geçirmiştir:

“Aklımıza gelebilecek her ne oyun varsa, bu mahallede her dönemde ne varsa ben hepsini yaptım. Misket oynadım, taso oynadım, bu sporcu kâğıtları vardı.. oynadım, sokakta arkadaşlarımla saklambaç oynadım. Kavga ettim. Top oynadım. Yani bu ilkokul dönemi bunların hepsini yaptım.” [Murathan, LM, 0]

İlkokul döneminde katılımcıların Gazi Mahallesi’nde veya Gazi Mahallesi dışında, ev-okul-sokak üçgeni haricinde pratiğe dönüşmüş belirgin mekânsal deneyimleri bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra katılımcıların büyük çoğunluğunun bu dönemde Gazi Mahallesi’nin dışına çıkan mekânsal deneyimi neredeyse söz konusu olmamıştır. Ancak katılımcılardan birkaçının ilkokul döneminden itibaren kenti deneyimleme fırsatı buldukları görülmüştür. Katılımcılar bu fırsata genel itibarıyla aileleri ve akraba bireyleri aracılığıyla erişmiştir. Bazı katılımcılar bu dönemde tiyatroya ve/veya sinemaya gitme amacıyla kentin Gazi Mahallesi dışındaki çeşitli bölgelerini deneyimlemiştir. Bu deneyimler söz konusu katılımcıları hem diğer katılımcılardan hem de kendilerinin ifade ettiği üzere mahalledeki akranlarından “ayırır” deneyimlerdir.

9 Burada mekân yer, kentteki konum anlamında kullanılmaktadır.

Katılımcıların genel olarak anlamlı düzeyde kenti deneyimleme fırsatı bulamadıkları ilkököl döneminin ardından ortaokul dönemi, bunun ilk adımlarının atıldığı dönem olmuştur. Katılımcılar bu dönemde ilk defa tek başlarına toplu taşıma araçlarını kullanarak Gazi Mahallesi dışındaki çeşitli kentsel bölgelere gitmişlerdir. Bu durum pek çok katılımcı için ortaokul dönemini “özgüven kazanılan” ve “özgür hissetmeye başlanılan” dönem kılmıştır. Bu dönemde katılımcılar arasında dikkat çeken bir farklılaşma söz konusudur. Katılımcılardan bazıları ortaokul yıllarında da anlamlı mekânsal deneyimler yaşamamıştı ancak özellikle ortaokul eğitimine Gazi Mahallesi dışındaki bir okulda devam etmeye başlayan katılımcılar çeşitli semtleri bizzat veya arkadaşlarıyla birlikte deneyimleyebilmiş ve dahi bu semtlerde ilk kez tiyatroya, sinemaya ya da kafe benzeri kültürel mekânlara gitmişlerdir. Gazi Mahallesi dışındaki bir ortaokula devam eden katılımcılardan okul servisi değil toplu taşıma aracı kullananların da yine kenti deneyimleme noktasında görece önde olduğu görülmüştür.

“Yedinci sınıfın ilk döneminde ben zaten (Gaziosmanpaşa’da) dershaneye başlamıştım. Hatta yedinci sınıfın ilk döneminde hafta içi akşam gidiyordum dershaneye... yani çocuksun, akşam dışarı çıkabiliyorsun. Bu çok büyük bir özgürlük aslında. Aslında hiçbir şey yapmıyorsun ama o çantayla karanlıkta minibüse binmek bile bir özgüvendi.” [Sırma, LM*, 5]

Ortaokul eğitimini Gazi Mahallesi’nde almaya devam eden katılımcıların bu dönemdeki kent deneyimleri diğer katılımcılara kıyasla daha dar bir çizgide seyretmiştir. Ortaokul dönemi genel olarak katılımcıların kenti ailelerinden ve akrabalarından bağımsız olarak deneyimlemeye başladıkları ve sinema salonu, tiyatro sahnesi, kafe, bilardo salonu gibi çeşitli kentsel mekânlarda bulunmaya başladıkları dönem olmuşken bu durum okul hayatına mahallede devam eden katılımcılar için geçerli olmamıştır.

Katılımcıların lise yıllarındaki kentsel mekânsal deneyimleri incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmının deneyimlerinin yayılmış bir nitelik göstermesi dikkat çekmektedir. Bu dönemde katılımcıların kentin çok daha çeşitli bölgelerini, çok daha anlamlı bir şekilde deneyimledikleri görülmüştür. Katılımcılar bu dönemde İstanbul’u görece bilinçli bir şekilde tanımaya, öğrenmeye başlamışlardır. Ayrıca benzer şekilde katılımcıların vakit geçirdikleri kentsel mekânların da daha çeşitli bir tablo ortaya koyduğu söylenmelidir. Lise dönemi deneyimlerindeki bu yayılma bazı katılımcılar için daha da ön planda olmuştur. Fatih ilçesindeki bir Anadolu lisesinde eğitim alan Sırma’nın aktardıkları dikkat çekicidir:

“Lisede bir de anadolu lisesi olması dolayısıyla mahalleden çocuklar yoktu, hepimiz ayrı ilçelerdindik. Bir arkadaşım Başakşehir’de otururken diğeri Zeytinburnu’nda, diğeri Fatih’te... Bir de şey, litem de uzak olduğu için ‘otobüse bineyim’, ‘şuradan şuraya binsem olur mu’ falan... o bende şey oluşturmuştu, İstanbul’un neresine

gidersem gideyim yolu bulabilirim zaten... Bir de okulun lokasyonu çok etkiliydi. Mesela okuldan bir saat erken çıkarsam Kadıköy'e ya da Kadıköy'den Üsküdar'a geçebiliyordum. O benim için şeydi (kolaylaşmıştı)... o vapuru görüyor olmak... çünkü daha önce hiç tramvaya binmemiştim ya da ne bileyim vapurla çok fazla seyahat yapmıyordum ama o benim için klasik olmuştu. 'Hemen karşıya geçip gelebilirim, şöyle yapabilirim, böyle yapabilirim' diye." [Sırma, LM*, 5]

Katılımcılar lise döneminde kentin çeşitli semtlerini, kente yönelik değerlendirmeler yapmalarına imkân verecek bir farkındalıkla deneyimlemiş, vakit geçirdikleri kentsel mekânlar çeşitlenmiştir. Özellikle katılımcılardan bazılarının bu konuda öne çıktığı görülmüştür. Kentsel mekânsal deneyimlerdeki bu çeşitlenme ve yayılma özellikle lise eğitimini Gazi Mahallesi'nden görece uzakta alan katılımcılar için geçerlidir. Gazi Mahallesi'ndeki veya yakın çevresindeki bir liseye devam eden katılımcıların deneyimlerinin görece kısıtlı kalmış olması üzerinde durulması gereken bir noktadır. Ayrıca Gazi Mahallesi'ndeki veya yakın çevresindeki bir liseye devam eden bu katılımcılar arasından kadın olanların, bu dönemde arkadaşlarıyla yaptıkları ev ziyaretlerinin pratiğe dönüşmüş olması bir başka dikkat çeken nokta olmuştur.

Üniversite dönemi ise cinsiyetin çok daha belirgin bir farklılaşmaya eşlik ettiği dönem olmuştur. Bu dönemde erkek katılımcıların İstanbul sınırlarının dışına çıkan mekânsal deneyimleri olmuşken kadın katılımcıların neredeyse tümü İstanbul'da bile tam olarak yayılma imkânı bulamamış olan deneyimlere sahiptir. Kadın katılımcıların bu durumuna karşılık erkek katılımcılardan Burak, Murathan ve Berk Türkiye'nin çok sayıda şehri deneyimlemiş, Murathan ayrıca birkaç kere yurt dışı seyahati yapmıştır.

Üniversite dönemi için kadın katılımcılardan özellikle birinden bahsetmek gerekmektedir. Zira bu katılımcının üniversitedeki kentsel mekânsal deneyimleri, diğer katılımcılara kıyasla değilse de kendi lise deneyimlerine kıyasla anlamlı çeşitlenmeler göstermektedir. Yeşim, üniversite eğitimi almaya başladığı sırada kendisini kültürel açıdan "eksik" hissettiğini dile getirmiştir. Lise eğitimini Gazi Mahallesi'nde alan tek katılımcı olan Yeşim, bu histen kurtulma isteğiyle üniversite yılları süresince kentin çeşitli bölgelerinde olmak üzere sinemaya, tiyatroya, çeşitli kurslara, konserlere, canlı müzik hizmeti veren kafelere, kütüphanelere gitmiştir. Yeşim üniversiteye başlamadan önceki dönemlerde kendisinin pek çok açıdan "geride" olduğunu dile getirmiş, üniversitedeki deneyimleri sayesinde bu durumun geçerliliğini yitirdiğini ifade etmiştir:

"(Üniversitedeyken) Daha böyle hani ne bileyim, içindeydik hani bazı şeylerin. Hani o dönemin gerisinde değildik en azından." [Yeşim, YÖ, 0]

Genel olarak katılımcıların üniversite yıllarındaki deneyimleri birbirine kıyasla önemli farklılıklar göstermektedir. Ancak temelde her bir katılımcı için geçerli olan ve bu açıdan

dikkat çeken husus okul konumunun deneyimlerin şekillenmesindeki belirleyiciliğidir. Yine katılımcıların staj yaptıkları yerin konumu da mekânsal pratikler üzerinde belirleyici olmuştur. Cinsiyetin deneyimlerin çeşitliliği ve yaygınlığı noktasında farklar ortaya koymuş olması da üniversite döneminin dikkat çeken özelliklerindedir. Bununla beraber katılımcıların güncel mekânsal pratikleriyle üniversite dönemi mekânsal pratikleri arasındaki paralellik ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur. Zira üniversite dönemi pratikleri, katılımcıların güncel pratiklerini belirleyen bir niteliğe sahip olmuştur.

Üniversite döneminin katılımcılar için kentin tanımlandığı dönem olduğu söylenebilir. Katılımcılar üniversite döneminde kent keşiflerini neredeyse neticelendirmiş ve uzun yıllar devam edecek pratikler edinmiştir. Katılımcıların güncel mekânsal pratikleri, geçmiş pratiklerinin bir ürünü sayılabilir. Bu noktada güncel mekânsal pratiklerin özellikle üniversite ve ardından lise dönemindeki pratiklerin, deneyimlerin bir devamı niteliğinde olduğunu belirtmek gerekir.

“Mesela üniversitedeyken daha çok gitmek için, hani daha (yeni) yerler öğrenmek için gidiyordum ama şu an hani birçok yeri öğrendiğimi düşünüyorum ve bu sefer hani bilerek gidiyorum, gitmek istediğim için.” [Selma, ÖM*, 15]

Katılımcılardan bazıları güncel mekânsal pratiklerinden bahsederken bu pratikleri eğitim aldıkları okulların konumlarıyla ilişkilendirmiş ve bu noktada ilişkili semtler hakkında sahip oldukları kişisel yargıları vurgulamış, güncel mekânsal pratiklerinde bu yargıların etkili olduğuna işaret etmiştir. Söz gelimi Selma üniversite yıllarındaki mekânsal pratiklerinin kenti keşfetme amacı taşıdığını dile getirmiş, bugünlerde sıklıkla Beşiktaş civarında bulunduğunu, bu semtin üniversitesinin bulunduğu semt olması sebebiyle kedisi açısından özel olduğunu ifade etmiştir. Benzer biçimde Enes de lise yıllarında sıklıkla bulunduğu Arnavutköy sahilinin, üniversite yıllarında ise yine sıklıkla bulunduğu Acıbadem'in ve Kadıköy'ün ona kendisini “iyi hissettirdiğini” ve bu sebeple buralarda vakit geçirmekten hoşnut olduğunu dile getirmiştir. Eylül de benzer şekilde kendisini iyi hissettiği ve “oraya ait” olduğunu düşündüğü semtlerde bulunmayı tercih etmektedir. Eylül bu durumu oldukça açık bir şekilde dile getirerek buna sebep olan içsel mekanizmaya işaret etmiştir:

“Mesela benim ilk Kadıköy'de oturduğum mekân My Chef adında bir... böyle hem kahvaltı mekânı, hem de sonradan fark ettim, içkili bir ortammış. Ben içkili olduğunu tahmin etmemiştim. Aslında Kadıköy yani... insanların tek başına gidip, gayet rahat bir şekilde kitabını eline alıp ya da kulaklığını takıp, gazetesini eline alıp, tek başına saatlerce oturduğu bir mekân. Yani bunlar bana yabancı geliyor. Yabancı gelince hani o şaşkınlıkla şey yapıyorum, kendim olamıyorum. Yani o insana göre mi davranmalıyım, yoksa kendim gibi mi davranmalıyım. Yadırganacak hareket yapar mıyım, yadırganır mı, yadırganıyor mu. Bu tarz sorular benim aklımdayken

ben kendim olamıyorum. Doğal davranamıyorum ve o yüzden orada bulunmak rahatsız ediyor... Kılığım kıyafetim ya da mesela. Yani hani bakı... biriyle göz göze geldiğimde 'buna mı bakıyor' diyorum, yani hani aslında belki çok rastlantısal bir şeydir o kişiyle göz göze gelmem ama benim aklımda o soru olduğu için ona yoruyorum. Bu da beni yoruyor." [Eylül, ÖM, 0]

Görüldüğü üzere Eylül kendisine tanıdık gelmeyen pratikleri olan kimselerin çoğunlukta olduğu semtlerde kendisini yabancı hissettiğini ve dolayısıyla buralarda rahat olamadığını, bu sebeple bulunmayı tercih etmediğini ifade etmiştir. Bu yöndeki eğilim katılımcıların hemen hemen tamamında görülmüştür. Her ne kadar katılımcıların aidiyet besledikleri semtler birbirinden farklılık gösterse de onlar, mekânsal tercihlerini bu hisse göre düzenleme noktasında ortaklaşmaktadırlar. Nitekim katılımcıların mevcut mekânsal pratikleri kısmen lise eğitimini aldıkları okul çevresinde olmakla beraber üniversite yıllarında sahip oldukları pratiklerin bir ürünü olacak biçimde şekillenmiştir.

“Gazi”den Çıkmak” İçin Bir Araç: Eğitim

Katılımcıların mekânsal deneyimleri ile eğitim süreçleri arasında nasıl bir ilişki olduğu anlaşılmaya çalışılırken, onların okul tercihlerinin bu noktada kilit bazı anlamları olduğu fark edilmiştir. Buna göre katılımcılar için eğitim, Gazi Mahallesi’nden “çıkma” için oldukça işlevsel bir araçtır. Söz gelimi ilkokul ve ortaokul eğitimini Gazi Mahallesi’ndeki bir okulda almış katılımcılardan Eylül, lise eğitimini almak üzere seçecekleri okulu belirlerken şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yani sonuçta hayatı bir yerden görmem... görmeye başlamamız gerekiyor. Yani artık bir adım dışarıya çıkmamız, bulunduğumuz ortamdan farklı yerler görmemiz gerekiyordu.” [Eylül, ÖM, 0]

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Eylül, lise seçiminde Gazi Mahallesi’nden “çıkma” gerektiği yönündeki düşüncelerinin belirleyici olduğunu dile getirmiştir. Burada esas olanın eğitim değil mekânla ilişkili birtakım talepler olduğu söylenebilir. Zira daha iyi eğitim almak gibi bir sebeple Gazi Mahallesi’nin dışına çıkılması gerektiği düşüncesiyle hareket edilmiş değildir. Burada daha ziyade -bu örnekte oldukça açık bir şekilde görüldüğü gibi- eğitim, Gazi Mahallesi’nden dışarı çıkmak, *farklı* ortamlar görmek için bir araç işlevi görmektedir. Bu durum bazı katılımcılar için Eylül’e benzer şekilde bilinçli bir tercihken, diğer bazı katılımcılar için farkında olunmadan edinilen bir tecrübedir. Çiçek bahsi geçen ikinci grup katılımcılardandır. O, ilkokul ve ortaokul eğitimini Gazi Mahallesi’nde aldıktan sonra lise eğitimi için Eyüp ilçesindeki bir okula devam etmiştir. Çiçek bu tecrübesi sayesinde “hayatın var olduğunu” fark etmiştir:

“O zaman farklı insanların, farklı görüşlerin olduğunu farkına vardım... Liseye başladığımda 14-15 yaşlarımda oluyorum sanırım. Evet, o zamana kadar (Gazi Mahallesi'nin dışını) bilmiyordum... Çünkü o zamana kadar sosyal hayatım sıfırdı, dediğim gibi. Okul-ev, ev-okul modunda olduğum için bilmiyordum. Ama daha sonra çevrem olmaya başladıkça... bir yerleri gördükten sonra, hayatın var olduğunu gördüm.” [Çiçek, ÖM, 0]

Gazi Mahallesi'ndeki okulundan ayrıldıktan sonra ortaokul eğitimine Gaziosmanpaşa'da devam eden Zehra için de eğitim süreçleri, mekânla kurulan ilişkide belirleyici bir rol üstlenmiştir. Buna göre Zehra yaptığı okul değişikliğini “mekân değiştirme” olarak tanımlamaktadır:

“Gazi Mahallesi'ndeki yaşantım benim sadece ilkokul 5'e kadar dayanıyor. Ondan sonrasında oradan hep uzaklaştım, hep uzakta kaldım. Dediğim gibi İstiklal'i¹⁰ bıraktıktan sonra ben de aslında bir anlamda mekân değiştirmiş oldum.” [Zehra, LM, 5]

Eğitim, Murathan için de Gazi Mahallesi'nin dışına çıkma işlevi görmüş, aynı zamanda onun “tekstil atölyelerinden uzaklaşmasını” da sağlamıştır. Nitekim o, Gazi Mahallesi'nde devam ettiği ilkokul eğitiminin ardından ortaokul ve lise eğitimini iki farklı semtte almış ve bu dönemleri sırasıyla “her yerden çocuklar gelmeye başlayınca kendisinin gözünü açan” ve “biraz daha sosyalleşip kendisini Gazi dışına attığı” dönemler olarak nitelemiştir.

Katılımcılar eğitim almak için Gazi Mahallesi'nin dışına çıkmış olmalarını onlara “özgüven” sağlayan bir tecrübe olarak değerlendirmektedir. Zira onlar bu sayede “dünyanın buradan ibaret olmadığını” gördüklerini, Gazi Mahallesi'nde edinebilecekleri kültürel kazanımların ötesinde kazanımlar elde etme fırsatı bulduklarını ifade etmişlerdir. Bunu net biçimde deneyimlemiş olan ve dile getiren katılımcıların başında Yeşim gelmektedir. Yeşim diğer katılımcılardan farklı olarak lise eğitimini Gazi Mahallesi'ndeki bir okulda almış, Gazi Mahallesi'nden “çıkması” üniversite dönemini bulmuştur. “Gazi'nin insanı bir şeylerden geri bıraktığını” dile getiren Yeşim, ancak üniversite yıllarında kendisini sosyal ve kültürel anlamda zenginleştirebildiğini aktarmıştır. Bu noktada Yeşim lise arkadaşları ile kendisi arasında bir kıyaslama da yaparak “Gazi Mahallesi'nden çıkmanın önemine” ilişkin düşüncelerini dile getirmiştir. Arkadaşlarıyla bir araya geldiğinde dikkatini çeken “kültürel farklılıkların” kendisini “rahatsız ettiğini” söyleyen Yeşim, bir dönem aynı sınıflarda eğitim aldığı arkadaşlarıyla kendisi arasında bu düzeyde “farklı sonuçların” ortaya çıkmasından duyduğu “üzüntüyü” dile getirerek lise arkadaşlarına “Gazi Mahallesi'nden çıkmayıp her şeyi buradan ibaret sanmaları” dolayısıyla kızmıştır. Aynı zamanda Yeşim, üniversite

10 *İstiklal İlköğretim Okulu*, Zehra'nın Gazi Mahallesi'nde ilkokul eğitimi için devam ettiği okul.

eğitimi aracılığıyla Gazi Mahallesi'nden çıkmamış olsaydı kendisini lise arkadaşlarından farklılaştırma *fırsatı* da bulamayacağını ifade etmiştir:

“Sürekli aynı insanlarla bulunduğu sürekli aynı şeyleri öğreniyorsun... Gazi'nin dışına çıkan insanlarda öyle bir şey olmuyor mesela... Zaten adam bu kafede¹¹ de gelir oturur seninle muhabbet eder, başka kafede de gider muhabbet eder ama kendini geliştirebilir hani çünkü fazla ortam görüyor. Ben şeyden bahsediyorum galiba hani Gazi'den çıkmamış, Gazi'den çıkmamayı kendine amaç edinmiş, burada yaşamayı amaç edinmiş insan kendini bir süre sonra her şeyi buradan ibaret sanıyor... Hani üniversiteye gitmeyip, hani sadece burada... hani o noktada bitirebilirdim... ve o zaman çok fazla şey öğrenmeyecektim. Hani her şey buradan ibaret sanacaktım.” [Yeşim, YÖ, 0]

Katılımcıların deneyimleri ve bu deneyimlere ilişkin değerlendirmeleri, eğitimin Gazi Mahallesi'nden çıkmayı sağlayan bir araç özelliği taşıdığını göstermektedir. Katılımcılar için eğitim; devam edilen okulun kentteki konumuyla ilişkili olarak toplumsal, kültürel ve mekânsal farklılıklara temas etme ve dahi bu farklılıkları benimseme aracı olmuştur. Bunun için katılımcıların Gazi Mahallesi'nin dışındaki ve kentin sosyomekânsal açıdan farklı özelliklere sahip bir bölgesindeki bir okula devam etmiş olmaları önemlidir. Bu durum katılımcılar için bir kültürel zenginleşme olduğu gibi bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir. Bu noktada Gazi Mahallesi'nden en geç çıkan katılımcı olarak Yeşim'in karşılaştığı zorluklar dikkat çekicidir. Yeşim üniversite döneminde Gazi Mahallesi dışına çıkarak birtakım *farklılıklarla* karşılaşmış ve bu farklılıklar onun tarafından aşılması gereken sosyal bir mesafe olarak görülmüştür:

“Ben üniversiteye geçtiğimde bunu fark ettim. Hani böyle çok yönlü olmadığımı fark ettim. Hani üniversiteye girdiğimde bende böyle bir anda şey oldu... hani 'her şeyi öğrenmeliyim' şeklinde oldu. Hani böyle sosyal anlamda... burada (Gazi Mahallesi'nde) okuduğumda biraz daha böyle... yani bilmiyorum herkes için öyle mi de. Biraz daha sanki alt seviyelerde kalıyorsun. Çünkü daha böyle çok şey görmüyorsun, mesela ben bakıyordum... mesela hani en basitinden söylüyorum, mesela klasik vardır, üniversiteye gittiğinde herkes dizilerden, filmlerden söz eder falan böyle. İşte 'şuraya gittim', 'buraya gittim' falan... bakıyorum ben öyle değilim. Bende öyle bir şey yoktu, o kadar geniş bir algı yoktu... hani onu fark ettim mesela. O çok ilgimi çekmişti benim. Bir de kendi ortamıma baktığımda gerçekten ortam hani... ortam etkiliyor sonuçta, ne kadar etkilemiyor desek de sonuçta etkileniyorsun, bireysel olarak bir kalıyorsun etkisinde. Bakıyorum mesela ortam böyle, ne bileyim, mesela bir İngilizce müzik dinlemeye (alışık değildim)... hani o tarz

11 Mülakatın gerçekleştirildiği Gazi Mahallesi'ndeki bir kafeyi kastetmektedir.

şeyler... böyle çok bana göre biraz o konuda hani eksikti. Hani benim okuduğum yerlerdeki insanlar (ön ayak olmuyordu) hani... ya ben de aynı şekilde hani, ben de ön ayak olmuyordum. Çünkü ya öyle bir algı yoktu. Üniversiteye geldiğimden bende o yüzden deli bir her şeyi öğrenme, şey anlamında... sosyal anlamda eksik kaldığım noktaları tamamlama işte, ne bileyim, gitmediğim yerlere gitme şeklinde... böyle acayip bir dönem oldu. Aslında çok güzeldi. Hani çok fazla şey kattı bana. Ama düşünüyorum ben mesela ben de (üniversite ile Gazi Mahallesi'nin dışına çıkmasaydım) o kişilerden biri olabilirdim." [Yeşim, YÖ, 0]

Yeşim üniversite döneminde karşılaştığı "eksiklik" hissini daha önce Gazi Mahallesi'ndeki okullarda okumuş, buradan çıkma imkânı bulamamış olmasıyla ilişkilendirmektedir. O, "Bizde her şey halaya bağlanırdı, abartmıyorum." ifadeleriyle lise eğitimi süresince *yeterince* kültürel kazanım elde edemediğini vurgulamıştır. Yeşim'e göre Gazi Mahallesi'nde yaşamak, burada yaşayan kimseleri "bir şeylerden geri bırakmaktadır." Buna karşın Yeşim, kendisinin de bir şeylerden "geri" kaldığını ancak üniversitede çeşitli yerlerden bir araya gelmiş olan kimselerle aynı mekânı paylaşma fırsatı bulduğunda bunu aştığını düşünmektedir:

"Belki hani bir şeyleri zamanında yapmamak. Ben de mesela hep geriden gelmişimdir. Bir şey oldu, bir şey olmuştu mesela... ben onu hani bir yıl sonra yapmışımdır mesela. Hiç aynı anda ilerlememişimdir mesela, hep böyle geriden gelmişimdir mesela. Hani onu biliyorum ama hani sonuçta (üniversiteyle birlikte) bir algı açılmış ve ben devam etmişim." [Yeşim, YÖ, 0]

Ortaokul döneminde Gazi Mahallesi'ndeki bir ortaokula devam eden ve bu okulda en başarılı öğrenci olan Sırma, aynı dönem devam ettiği Gaziosmanpaşa'daki dershanede "kendisinden daha iyilerinin de olduğunu fark edince hayal kırıklığına uğradığını" dile getirmiştir. Üniversite eğitimi ise tam burslu olarak bir vakıf üniversitesinde alan katılımcı bu yıllar içerisinde, akademik başarısı çok iyi olsa dahi *birilerinin* hep *gerisinde* kalacağını kabullenmek zorunda kaldığını ifade etmiştir:

"Üniversitede zaten özel okulda okudum. Özel okulda okumak çok farklı bir deneyim, çok büyük alanda ve seninle aynı kulvarda hiçbir zaman yarışmamış insanlarla aynı hayatta olduğunun farkına varıyorsun, bu çok değişik bir deneyim. Mesela senin belki bir ömür çalışıp kazanamayacağın parayla çocuklar okuyorlar. Sırf okumuyorlar, arabaları var, evleri var, üstlerinde arsaları var, yatları var, katları var... örnek veriyorum hani. Bir de o dönem şey dizisi falan vardı, Feriha dizisi. Diyoruz ki 'hakikaten varmış bunlar, şaka değilmiş ya' falan. O çok değişik bir duygu." [Sırma, LM*, 5]

Ortaokul döneminde Eyüp'teki bir okula devam eden Burak da karşılaştığı birtakım farklılıkların onun hayatında aşılması güç sosyal mesafelere dönüştüğünü ifade eden

katılımcılardandır. Burak ortaokul öncesinde çevresindeki pek çok insana kıyasla oldukça iyi maddi koşullara sahip olduğunu düşünse de Eyüp'teki okula gitmesiyle karşılaştığı farklılıklar, ona kendisini diğerlerinden *geride* hissettirmişti:

“Benim mesela on yaşımda cep telefonum vardı, o dönem belki büyüklerin bile yoktu ama Eyüp'e gittiğim zaman yetişemediğimi fark ettim onların ekonomik seviyesine... ben onu aşamadım mesela, hâlâ daha da onu aşamamışım, önümde bir duvar var ve onu aşamıyorum gibi düşünüyorum.” [Burak, YM, 5]

Eğitimi Gazi Mahallesi'nden çıkmak için bir araç olarak gördüğünü açıkça ifade etmiş katılımcılardan olan Eylül, o dönemde dahi bunun farkında olmasına rağmen kendi deneyimini yetersiz bulmaktadır. Ona göre “Gazi Mahallesi'nin dışı ancak Küçükköy” olabilmıştır. Eylül için eğitim hayatının istediği gibi neticelenmemesinin temel sebebi budur. Gazi Mahallesi'nin kentteki konumu Eylül'ü hayatta varmayı isteyeceği noktadan *geride* bırakmıştır:

“Eyüp'te otursaydım (lise için) Fatih'e giderdim, o lisede okumazdım, o lisede okumayınca o üniversitede okumazdım, şu an kasiyerlik yapmazdım.” [Eylül, ÖM, 0]

Eylül'ün ifadelerinde görüleceği üzere katılımcılar için yaşadıkları mekân ve bunun ötesinde, eğitim aldıkları okulların kentsel konumları bugünkü hayatlarını şekillendiren önemli unsurları oluşturmaktadır. Katılımcıların neredeyse tamamında kentsel mekânsal deneyimlerin eğitim mekânlarına göre şekillendiği; kentsel mekânsal beğenilerin ve aidiyet hissinin bu mekanların sosyomekânsal özelliklerine paralel bir biçim aldığı ve tüm bunları kapsayacak şekilde, eğitimin Gazi Mahallesi'nden çıkmak için bir araç işlevi yüklediği görülmüştür. Katılımcılar, Gazi Mahallesi'nde büyümüş ve/veya eğitim almış olmanın, kendilerini sosyokültürel ve sosyomekânsal alanda *geride* bıraktığını düşünmektedir. Bu nedenle onlar için Gazi Mahallesi'nden çıkmak, toplumsal mesafelerin farkına varma ve bu mesafeleri muhtemelen kısaltma imkânı anlamına gelmektedir. Bu imkânın kapılarını açması dolayısıyla eğitim, katılımcılar için ayrıca bir anlam ifade etmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Gazi Mahallesi'nde yaşayan ya da çocukluk ve erken gençlik yıllarında burada yaşamış olan yükseköğretim mezunu gençlerin mekânsal deneyimleri ele alınarak söz konusu bu kimselerin kentle kurdukları ilişki, eğitim süreçleri baz alınarak anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu şekilde katılımcıların eğitim hayatlarında ve sosyalizasyon süreçlerinde Gazi Mahallesi'nin nasıl bir konuma sahip olduğu irdelenmiştir. Bu amaçla katılımcıların mekânsal deneyimleri eğitim hayatlarındaki farklı dönemler dikkate alınarak incelenmiş, bu dönemlerdeki mekânsal pratikler ve bu pratiklerin sosyal karşılıkları tahlil edilmiştir.

Gazi Mahallesi kentsel kaynaklara ancak kısıtlı düzeyde erişilebilen bir yerleşim yeridir. Bünyesindeki maddi varlıklar her ne kadar kısıtlı olsa da Gazi Mahallesi, bir şekilde buradan

hiç “çıkılmadan” yaşamaya imkân tanıyan bir organizasyon bütünlüğüne sahiptir.¹² Ancak bu durum kentin özellikle merkezi yerleşim yerlerine göre düşük profilli bir yaşam sunduğu gerçeğiyle bir aradadır. Bu durum, katılımcıların Gazi Mahallesi’ndeki mekânları yetersiz bulmasıyla somutlaşmaktadır. Nitekim gençler sosyokültürel eksikliklerin tamamlanması amacıyla bu mahalleden çıkılması gerektiğini düşünmektedirler.

Bu anlamda katılımcıların mekânsal konum sermayelerindeki eksiklikleri hareketlilik yoluyla aşmaya çalıştıkları söylenebilir. Katılımcılar Gazi Mahallesi dışındaki okullara devam ederek yeni mekânsal ve toplumsal aidiyetler kurma yoluyla mekânsal durum sermayelerini artırmışlardır.

Katılımcıların mekânsal deneyimleri bütünlüklü olarak incelendiğinde Gazi Mahallesi’ndeki okulların eğitimini görece iyi koşullarda sürdürmek isteyen başarılı gençlere yetmediği, mahallede bulunan iş imkanlarının ve sosyal imkanların bu gençlerin donanımlarıyla örtüşmediği ve özellikle Gazi Mahallesi dışında devam ettikleri eğitim yılları boyunca edindikleri sosyokültürel alışkanlıkları doyumadığı görülmektedir.

Katılımcıların büyük bir bölümünün mevcut mekânsal pratiklerinin Gazi Mahallesi dışında konumlanması ve dahi katılımcıların Gazi Mahallesi’ndeki mekânları beğenmemeleri bu durumun bir çıktısı olarak görülebilir. Bunun yanı sıra çocukluk ve erken gençlik yıllarında Gazi Mahallesi’ndeki mekânlarla ilişki kurmuş olan birkaç katılımcının mevcut mekânsal pratiklerinde Gazi Mahallesi’nin de yerinin olması ve bu katılımcıların mahalledeki bazı mekânları beğeniyor olmaları da dikkat çekicidir. Bu noktada mekânsal sermayenin beğeni yargıları üzerinde belirleyiciliği olan bir yanından bahsedilebilir. Bu açıdan mekânsal sermaye mekânsal deneyimlerin bir ürünü olarak da kabul edilebilir. Bu noktada Levy’nin yaptığı ikili ayırım (1994’ten akt. Rerat, 2018) tekrar hatırlanmalıdır. Nitekim bu sonuçlar düşünüldüğünde mekânsal durum sermayesinin, sosyalleşme süreçlerinde ilişki kurulan mekânların sahip olduğu sembolik kaynakların içselleştirilmesine işaret ettiği söylenebilir. Ayrıca mekânsal sermayenin, habitusun kontrolündeki beğeni yargılarının etkisiyle yeni mekânlarla kurulan ilişki üzerinde belirleyiciliği olan mekânsal bir birikim olduğu da iddia edilebilir. Başka bir deyişle herhangi bir mekânla ilişki kuran birey bu mekânın bünyesinde bulundurduğu maddi ve sembolik unsurları benimsediği gibi, benimsediği bu unsurlar da o bireyin mekâna ilişkin beğeni yargılarını şekillendirmektedir. Bu, mutlak bir tercih manzumesi doğurmayıp güncel mekânsal pratiklerin geçmiş mekânsal deneyimlerin birikmesiyle ilişkili olarak düzenlendiği anlamına gelmektedir. Nitekim katılımcıların araştırmanın yapıldığı dönemdeki mekânsal tercihleri Gazi Mahallesi’nden hangi dönemde ve nereye “çıktıklarıyla” bağlantılı olarak farklılık göstermektedir. Örneğin henüz ilkokul

12 Bu konuyla ilgili geniş bir içerik Gazi Mahallesi’nin “bütünleşik varoş” olarak nitelendiği Varoşun Üç Hali: “İç Varoş”, “Parçalanmış Varoş” ve “Bütünleşik Varoş” başlıklı çalışmada (Yücel, 2016) bulunabilir.

dönemindeyken Gazi Mahallesi dışındaki bir okula gitmiş olan katılımcının yaşadığı yerle herhangi bir somut ya da duygusal bağ kurmadan onu dışsallaştırmış ve mahalledeki mekânsal örüntülerden uzak bir kültürel, sosyal ve sembolik sermaye biriktirmiştir. Benzer şekilde tersi örneklikler de söz konusu olmuş, mahalleden görece geç çıkmış katılımcıların kentle arasına sosyal ve kültürel mesafeler girmiştir.

Mekânsal sermaye eşitsizlikleri, katılımcılardan özellikle Gazi Mahallesi'nden görece geç çıkan bazıları için kültürel uzaklıklara neden olmuştur. Söz konusu katılımcılar sembolik mesafeler dolayısıyla kentten ya da en azından kentin bazı mekânlarından uzak kalmışlardır. Bu durum ilgili katılımcıların mevcut durumda kentin bazı konumlarında kendilerini rahat hissedememelerine ve bu sebeple buralarda bulunmamayı tercih etmelerine neden olmaktadır. Bu, mekânsal sermayenin mekânlara ilişkin beğeni yargılarını ve mekânlarla kurulan ilişkiyi belirleme mekanizmalarından biri olarak kabul edilebilir. Kişiler aşına oldukları mekânsal uygulamalardan farklı uygulamalara sahip mekânlarla karşı karşıya geldiklerinde bir aidiyet problemi hissetmekte ve söz konusu yeni mekânla ilişki kuramamakta ya da yalnızca belli bir düzeyde ilişki kurabilmektedir. Böylesi bir mekanizma çocukluklarını Gazi Mahallesi gibi kısıtlı kentsel kaynaklara sahip bir yerleşim yerinde geçiren katılımcılar için görece dar¹³ bir mekânsal pratik profili anlamına gelmektedir. Nitekim bu, görece zayıf bir mekânsal sermaye ve dolayısıyla zayıf kültürel, sosyal ya da sembolik sermaye anlamına da gelmektedir. Bu nedenle katılımcılar için Gazi Mahallesi'nden çıkma, bir hareketliliği ifade etmekte ve çok boyutlu bir ilişkilene sürecini sonuç vermektedir. Eğitim ve özellikle eğitim alınan okullar söz konusu "çıkma" deneyimleri üzerinde belirleyici olmuş, kenti deneyimleme açısından katılımcıların pratiklerini şekillendirmiştir. Bu çıkış, mekânsal boyutunun yanı sıra -belki bundan daha fazla- kültürel, sosyal ve sembolik birtakım anlamlar içermektedir. Katılımcıların okul yıllarında karşılaştıkları bazı zorluklar bu anlamları somutlaştırmaktadır. Zira katılımcılar Gazi Mahallesi'nden *çıkma*, *çıkma*ya *çalışmak* veya *çıkamamak* ile ilgili bazı sorunlarla baş etmek durumunda kalmışlardır. Bu sorunlar genel itibarıyla Gazi Mahallesi'nin sosyomekânsal olarak kente uzak olmasından kaynaklanmaktadır. Zira Gazi Mahallesi'nde kentsel zenginliği yakalayabilecek mekânsal varlıklardan büyük ölçüde yoksundur. Eğitim yoluyla bir hareketlilik imkânı yakalamış olan katılımcılar mekânsal durum sermayelerini artırma şansı yakalayarak bu anlamda görece az sorunla karşılaşmışlardır. Bu noktada hareketliliğin sağlandığı dönemin hangi dönem olduğu ayrıca önem kazanmaktadır. Söz konusu hareketlilik ilkökul döneminde gerçekleştiğinde katılımcıların yaşadıkları bölgeyle aidiyet kuramamaları sonucu gözlenirken bu hareketliliğin üniversiteye varan geç dönemleri bulduğu örneklerde kentsel pratiklere yabancılaşma sorunu öne çıkmaktadır.

13 Burada *dar* ifadesi mesafeye atf yapan teknik bir anlamdan ziyade mekânsal çeşitlilikten yoksunluğa işaret etmektedir.

Aktaş Yamanoğlu'nun "kent yoksulu" gençlerle yapmış olduğu çalışma da eğitim deneyimlerinin sosyalizasyon süreçlerine etkisini göstermesi bakımından önemlidir ve bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Buna göre eğitim aracılığıyla gerçekteşen erken dönem sosyalizasyon sürecinde gençler "kendi yaşamları için nelerin mümkün olabileceğine ilişkin algılar" edinmektedir. Bu gençlerin eğitim süreçleriyle ilişkisi ilerleyen dönemlerde yapabilecekleri tercihleri kısıtlamakta, yaşam koşullarını geliştirmelerine engel olabilmektedir (Aktaş Yamanoğlu, 2006, s. 45).

Bu durumu destekleyen ve bir altkültür grubu olarak nitelenen "apaçi" gençlerle Esenler'de yürütölen bir çalışmada (Yaman, 2016) "semte dışında gidiler yerlere" ilişkin bulgular bir kentsel çevre bölgesinde yaşayan gençlerin kent ile kurdukları mekânsal ilişkiyi anlamak açasından önemli ipuçları vermektedir. İlçe dışındaki bir okula devam etmesi dolayısıyla "mecburiyetten" semte dışına çıkan gençler haricinde gençlerin iş ya da vakit geçirme deneyimleri için kendi ilçelerini tercih ediyor olmaları "ilginç bir sosyolojik durum" olarak nitelenmiş ve bu durum "ilçeye kapanma" olarak tanımlanmıştır. Okul gibi mecburi bir sebep olmadıkça yaşadıkları semtten dışarı çıkmayan bu gençler yaşadıkları kenti tanımamakta, kente karşı "yabancılık" hissetmekte, semte dışı deneyimlerde dışlanma hissi yaşamakta ve bu nedenle "daha sorunsuz" bir deneyim için kendi semtlerini, "açık bir toplumsal dışlanmaya maruz kalmayacakları mekanları" tercih etmektedir. Buna karşın nadir olarak görölen semte dışına çıkma durumları gençlerin akran ilişkilerinde bir "ayrıcılık" kazanmalarını, "farklılık" yaratmalarını ve hatta bu durumu "hava atma aracı" olarak kullanmalarını sonuç vermektedir (Yaman, 2016, s. 345-348). Gençlerin diğerlerinden ayrılmalarını sonuç veren semte dışına çıkma durumlarının en belirgin sebebinin okul olması, bu çalışma için ayrıca anlamlıdır. Gençlere belli ve görece uzun bir dönem boyunca, belirli bir süreklilik içerisinde semte dışını deneyimleme fırsatı sunan okul, özellikle kentsel çevre bölgelerinde yetişen/yaşayan gençler için mekânsal durum sermayesi edinme yollarının başında gelmektedir.

şentürk'e göre mekân ve mekânı var eden insanla teması zorunlu kılan deneyimleme, kişinin kendisini mekânsal ve toplumsal açından var etmesinin önünü açmaktadır. Buna göre süreklilik ve çeşitlilik mekânsal deneyimin temel ilkeleri arasındadır. Deneyimin bir seferle sınırlı olmayıp süreklilik kazanmış olması ve farklı toplumsal konumların karşılaşmasına zemin oluşturması önemlidir (şentürk, 2015, s. 186-187). Bu noktada devreye giren farklı -ve özellikle kent merkezinde yer alan- semtlerdeki okullar, dezavantajlı kentsel bölgelerde yaşayan gençlerin sürekli ve çeşitlilik içeren mekânsal deneyimler yaşamasını bir anlamda mecbur kılabilmekte ve böylelikle mekânsal ve toplumsal içermeyi en azından kolaylaştırabilmektedir. Okul aracılığıyla erken yaşlarda mekânsal bir birikim elde etme imkânı yakalayan gençler, bu birikimi diğer toplumsal sermaye türlerine dönüştürebilmektedir.

Araştırmanın bulguları mekânsal durum sermayesinin eğitim yoluyla sağlanan hareketlilik aracılığıyla artırılabilceğini göstermektedir. Mekânsal durum sermayesinin, tüm sermaye türleri gibi (Bourdieu ve Wacquant, 2013, s. 83-84), diğer toplumsal sermaye türlerine dönüştürülebildiği düşünüldüğünde bu durum, özellikle kentin görece yoksun bölgelerinde yaşayan kesimler için büyük anlam kazanmaktadır. Bu anlamda eğitimin bir mekânsal hareketlilik aracı olma özelliğini sürdürmesi, toplumsal hareketliliği kısıtlayan kültürel yeniden üretim mekanizmalarının aşılması açısından anlamlı bir fırsat sunmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

A Qualitative Study on Spatial Capital as Capital Form and the Experiences of Young University Graduates: The Case of Istanbul/Gazi*

*Büşra Turan Tüylüoğlu***

*Murat Şentürk****

Introduction

According to Bourdieu, social inequalities are legitimized by the education system and reproduced by being passed on to future generations (Borlandi et al., 2011). Education systems reproduce this arrangement by covering objective reality (Bourdieu & Passeron, 2015, p. 255).

As a structured structure (Swartz, 2011, p. 146), habitus plays an active role in the processes of realizing and perceiving actions (Bourdieu, 2015, p. 255). Thus, actuators in the same or similar positions have similar practices, inclinations, pleasures, feelings, and perceptions.

* This article was prepared based on the corresponding author's thesis which dated 2017: "Turan, B. (2017). A Qualitative Research on the Spatial Experiences of Youths Living in Gazi District. Unpublished Master Thesis. Istanbul: Istanbul University, Institute of Social Sciences." The second author was the thesis advisor.

** Res. Assist., Kırklareli University, Department of Sociology, Kırklareli, busraturan@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8085-027X

*** Assoc. Prof., Istanbul University, Department of Sociology, Istanbul, murat.senturk@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9628-6300

Bourdieu defined three more types of capital apart from economic capital, namely, cultural capital, social capital, and symbolic capital (Swartz, 2011, p. 110). Just like economic capital, cultural and symbolic capitals determine and reproduce social positions (Bilgin, 2003). Symbolic capital produces and nurtures the legitimacy of these social positions. Each type of capital can transform into another (Bourdieu & Wacquant, 2013, pp. 83–84; Calhoun, 2007, pp. 106–107) and Bourdieu left the door open, which means each field (Swartz, 2011, p. 22) can be capital types specific to themselves (Bourdieu & Wacquant, 2013, pp. 93–94).

Spatial capital is a type of urban resource that can be internalized individually (Apaolaza et al., 2016). Being a concept related to capacity, experience, and usage opportunities as well as urban convenience (Apaolaza & Blanco, 2015), spatial capital has been suggested by many researchers to be a concept emphasizing spatial movement, mobility potential, and capacity to be mobile (Huang et al., 2018) and is defined as a resource type measurable through such components as residential areas, means of transportation, proximity/distance, and accessibility.

Spatial capital is one element of social differentiation that can be transformed into other types of capital (Rerat & Lees, 2011). Spatial capital has also been defined as a type of symbolic capital belonging to an area where concrete space is discussed (Centner, 2008). Levy (1994, as cited in Rerat, 2018) talked about two components of spatial capital: position capital and situation capital. Position capital relates to a place and its spatial assets whereas situation capital refers to a region that an individual has characterized with all types of mobility not by eliminating distances but by managing them.

This study addresses the spatial experiences of young university graduates' living in Istanbul's Gazi District, classified as an urban periphery zone (Ergur et al., 2009, p. 8), along the axis of educational processes.

Method

Qualitative research techniques have been used through the phenomenological approach. Semi-structured in-depth (Tekin, 2006, p. 101) interviews were performed with 13 people aged between 23 and 29. The average interview process took 70 minutes. At the same time, four neighborhood headmen and residents were interviewed, and field observations were made. The data were subjected to interpretive analysis using the program ATLAS.ti.

Findings

During their primary school period, the participants had no specific spatial experiences that transformed into practice except for the home-school-street triangle. The participants first journeyed alone to various urban areas outside of Istanbul's Gazi District for the first time during their middle school period by using public transportation. Middle school is when self-confidence is gained and freedom begins to be felt. During high school, the participants started to become relatively more acquainted with and consciously learn

about Istanbul. In particular, the experiences of participants who had completed their high school education relatively far from Gazi District are more complex.

The university period is when gender ushered in a much more pronounced differentiation. The experiences of the female participants remained in a narrower space. Their practices in the university period also determined participants' current practices and their discriminatory opinions related to venues. For the participants, where they live and the urban position of the schools where they had studied constitute important elements that shape their lives today.

For the participants, education functioned as a tool for journeying outside of Gazi District and seeing different environments. The participants assessed this situation as an experience that had provided self-confidence. They stated seeing the world to not be just this place and obtaining cultural gains. As a cultural enrichment for the participants, this situation also brought along certain difficulties.

Discussion and Results

The participants had tried to overcome the deficiencies in their spatial location capital through movement; namely, they increased their spatial situation capital by attending schools outside of Gazi District and by establishing new spatial and social relations. Spatial capital inequalities had caused cultural distancing for some participants. When participants encountered spaces with different practices than those spaces to which they were accustomed, they felt problems of belonging and were either unable to establish relations with those new spaces or were able to establish relations only to a certain extent. This implies a relatively weak spatial capital and thus a weak cultural, social, or symbolic capital. Therefore, leaving Gazi District signified mobility for the participants and resulted in a multi-dimensional process of relating. Those participants who had found the opportunity for mobility through education had encountered relatively few problems because they were able to increase their spatial situational capital. Youths able to accumulate spatial capital at an early age can transform this accumulation into other types of social capital. This situation gains great significance especially for those living in relatively deprived areas of the city. Education mediates spatial mobility and this situation offers a significant opportunity in terms of overcoming the cultural reproduction mechanism that restricts social mobility.

Kaynakça/References

- Aktaş Yamanoğlu, M. (2006). Kent Yoksulu Gençlerin Yaşam Koşulları ve Yoksulluğun Yeniden Üretimi. İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(1), 9-48.
- Apaolaza, R., & Blanco, J. (2015). Sobre capacidades, experiencias y posibilidades de uso y apropiación de la ciudad: Breve estado del arte del concepto de capital espacial. *Jornadas de Sociología*, (XI).
- Apaolaza, R., Blanco, J., Lerena, N., Lopez-Morales, E., Lukas, M., & Rivera, M. (2016). Transporte, desigualdad social y capital espacial: análisis comparativo entre Buenos Aires y Santiago de Chile. *Iconos-Revista de Ciencias Sociales bajo licencia*, (56), 19-41.
- Ayar, M. (2017). Kent, Mekân ve Gençlik Alanlarındaki Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme. M. Şentürk,

- M. A. Akyurt, & M. Ayar içinde, *Kent, Mekân ve Gençlik* (s. 27-50). İstanbul: Şehir Düşünce Merkezi Şehir Yayınları.
- Bilgin, N. (2003). Sosyal Psikoloji Sözlüğü. İstanbul: Bağlam Yayınları.
 - Borlandi, M., Boudon, R., Cherkaoui, M., & Valade, B. (2011). Sosyolojik Düşünce Sözlüğü. İstanbul: İletişim Yayınları
 - Bourdieu, P. (2015). Ayrım: Beğeni Yarğısının Toplumsal Eleştirisi. Ankara: Heretik Yayınları.
 - Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (2015). Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri. Ankara: Heretik Yayınları.
 - Bourdieu, P., & Wacquant, J. (2013). Düşünümsel Bir Antropoloji için Cevaplar. İstanbul: İletişim Yayınları.
 - Calhoun, C. (2007). Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan içinde, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 77-129). İstanbul: İletişim Yayınları.
 - Centner, R. (2008). Places of Privileged Consumption Practices: Spatial Capital, the Dot-Com Habitus, and San Francisco's Internet Boom. *City & Community*, (7), 193-223.
 - Ergur, A., Yücel, H., Meissonnier, J., Pérouse, J.-F., & Doğuç, S. (2009). Kentsel Çevre Bölgelerindeki Gençlerin Kimlik Araçları Olarak Mekânla İlişkilendirme, Boş Zaman Değerlendirme ve Teknoloji Kullanımı. Tübitak Proje Raporu.
 - Frenkel, A., & Porat, I. (2017). An integrative spatial capital-based model for strategic local planning – An Israeli case. *Planning Practice & Research*, 32(2), 171-196.
 - Giddens, A. (2005). Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınevi.
 - Huang, X., Yang, Y., & Liu, Y. (2018). Spatial capital or cultural capital? The residential choice of gentrifiers in Xuanwumen, Beijing. *Hous and the Built Environ*, (33), 319-337.
 - Kaya, A. (2007). Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan içinde, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 397-419). İstanbul: İletişim Yayınları.
 - Koytak, E. (2012). Tahakküme Hükmetmek: Bourdieu Sosyolojisinde Toplum ve Bilim İlişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(25), 85-101.
 - Mace, A. (2017). Spatial capital as a tool for planning practice. *Planning Theory*, 16(2), 119-132.
 - Marcus, L. (2010). Spatial Capital: A Proposal for an Extension of Space Syntax into a More General Urban Morphology. *The Journal of Space Syntax*, 1(1), 30-40.
 - Pérouse, J. (2014). İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri. İstanbul: İletişim Yayınları.
 - Rerat, P. (2018). Spatial capital and planetary gentrification: residential location, mobility and social inequalities. L. Lees, & M. Phillips içinde, *Handbook of Gentrification Studies* (s. 103-118). Edward Elgar Publishing.
 - Rerat, P., & Lees, L. (2011). Spatial capital, gentrification and mobility: evidence from Swiss core cities. *Transactions of the Institute of British Geographers* (36), 126-142.
 - Sen, R., & Quercia, D. (2018). World wide spatial capital. *Plos One*, 13(2), 1-26.
 - Swartz, D. (2011). Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi. İstanbul: İletişim Yayınları.
 - Şentürk, M. (2015). Dışarıda ve dışında olmak: yoksul gençlerin mekanla ilişkileri. *Sosyoloji Dergisi*, 35(2), 167-201.
 - Tan, S., Song, H., Akhmat, G., & Hussain, J. (2014). Governing Harmonious Human Engagement with the Spatial Capital. *Sustainability*, (6), 1203-1221.
 - Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
 - Turan, B. (2017). Gazi Mahallesi'nde Yaşayan Gençlerin Mekânsal Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
 - Turut, H., & Özgür, E. M. (2018). Bir Kente Göçün Hikâyesi: Süreçler, Bütünleşme ve Aidiyet. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16(1), 153-180.
 - Uştuk, O. (2019). Emek Pazarı ve Kimliklenme İlişkisi: İzmir Urla Sıra Mahallesi Romanları Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
 - Yücel, H. (2016). Varoşun Üç Hali: "İç Varoş", "Parçalanmış Varoş" ve "Bütünleşik Varoş". *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4(1), 53-84.
 - Yaman, Ö. M. (2016). Apaçi Gençlik. İstanbul: Yeşilay Yayınları.